

21.2.2018

EOAK/659/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa

ENNALTA ILMOITTAMATON TARKASTUS: EMIL-KOTI

Tarkastuspöytäkirja

Aika: 8.2.2018

Paikka: Emil-koti, Tavastantie 16 C, 07955 Tesjoki

Läsnä: Oikeusasiamiehen kansliasta:
Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa
Notaari Kaisu Lehtikangas

Tarkastuskohteesta:
Vastaava osastonhoitaja - - -

TARKASTUKSEN TARKOITUS

Oikeusasiamiehen kanslian edustajat esittivät eduskunnan apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin antaman määräyskirjan tarkastuksen suorittamista varten ja kertoivat lyhyesti apulaisoikeusasiamiehen tehtävistä.

Perustuslain 109 §:n 1 momentin nojalla oikeusasiamies valvoo, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Lisäksi hänen valvontaansa kuuluvat muutkin, jotka hoitavat julkista tehtävää. Oikeusasiamies seuraa erityisesti, että hyvä hallinto sekä perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 5 §:n mukaan oikeusasiamies toimittaa tarpeen mukaan tarkastuksia perehtyäkseen laillisuusvalvontaansa kuuluviin asioihin. Erityisesti hänen on toimi-tettava tarkastuksia vankiloissa ja muissa suljetuissa laitoksissa val-voakseen niihin sijoitettujen henkilöiden kohtelua.

Tarkastuksen yhteydessä oikeusasiamiehellä ja hänen määräämällään eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehellä on oikeus päästä valvottavan kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti tarkastuskohteen henkilökunnan sekä siellä palvelevien tai sinne sijoitettujen henkilöiden kanssa.

Vanhuksille ympärivuorokautista palveluasumista tarjoavissa yksiköissä halutaan selvittää vanhusten saaman hoivan ja hoidon ihmisarvoa kunnioittavaa luonnetta, ja sitä, että kunnat huolehtivat myös heikommassa asemassa olevien kuntalaisten perustuslain 19 §:n mukaisesti oikeudesta sosiaaliturvaan ja huolenpitoon.

Vielä kerrottiin, että eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa voidaan kohdistaa rajoitteita. Uusi tehtävä mahdollistaa esimerkiksi ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttämisen tarkastuksilla.

YK:n vammaisyleissopimuksen ratifioinnin myötä (10.6.2016) eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityistä huomiota vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen, rajoitustoimenpiteiden käyttöön, osallistumisen mahdollisuuksiin sekä toimitilojen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviin seikkoihin. Vammaisyleissopimuksen piiriin voidaan katsoa kuuluvan muun muassa muistisairaat henkilöt.

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoittamatta.

Tarkastuksen tarkoituksena oli tutustua Loviisan kaupungin ylläpitämän Emil-kodin vanhuksille tarjoaman asumispalvelun sisältöön ja laatuun.

YLEISKUVAUS TARKASTETTAVASTA KOHTEESTA

Emil-koti sijaitsee rauhallisella alueella Loviisan Ruotsinpyhtään Tesjoella, viiden kilometrin päässä Loviisan keskustassa. Rakennus on yksikerroksinen. Alueella on pientaloja, koulu, kirkko, toinen vanhuksille ympärivuorokautista asumispalvelua tarjoava yksikkö sekä vanhusten palveluasuntoja. Emil-koti on entinen vanhainkoti, joka on vuonna 1997 muutettu ympärivuorokautista tehostettua palveluasumista tarjoavaksi yksiköksi. Rakennus on 9-paikkainen yksikerroksinen yksikkö, joka ei juuri eronnut ympärillä olevista punatiilisistä pientaloista. Yksikön läpi kulkee pitkä valoisa käytävä, jonka molemmin puolin sijaitsivat vanhusten asunnot, joissa oli yksi huone ja kylpyhuone. Yhteistilassa on televisio, nojatuoleja ja ruokailutila. Kolme asukasta seurasi olympialaisia. Tunnelma yksikössä oli rauhallinen ja kodinomainen. Hengitysilmä oli raikas. Piha-alue oli aidattu ja molemmin puolin pihaa oli katetut varjoiset pihaterassit, jotka olivat hoitajan kertoman mukaan ahkerassa käytössä kesäisin kahvittelemiseen ja yhdessäoloon.

ASUKKAAT

Asukaspaikkoja on 9, ja kaikilla asukkailla on vaikea muistisairaus. Tarkastushetkellä miehiä oli 2 ja naisia 6, iältään 77-vuotiaasta 91-vuotiaaseen. Kaikki asukkaat olivat suomenkielisiä. Asukkaista kukaan ei ollut täysin sokea tai kuuro. Asukkaiden hoitoisuusaste on varsin korkea, vaikka monet liikkuvat edelleen hyvin.

PALVELUT

Terveydenhoito

Terveyskeskuslääkäri on käynyt talossa kerran kuukaudessa, ja asioi tällöin lähinnä sairaanhoitajan kanssa, mutta käy tarvittaessa myös katsomassa asukaita. Nyt lääkäri on käynyt yksikössä viimeksi kolme kuukautta sitten, koska hän on ollut kiireinen. Tarkoituksena on, että hän käy jatkossa kerran kuukaudessa. Lääkäri on puhelimitse hyvin tavoitettavissa. Lääkärin käyntitiheyden tulisi perustua asukkaiden tarpeeseen. Käyntien harventaminen saattaa olla ongelmallista, kun yksikössä ei työskentele vakituisesti sairaanhoitajaa. Kotisairaala toimii yksikön tukena 24/7.

Apteekki toimittaa lääkkeet kerran viikossa. Ne jaetaan ja säilytetään lukitussa lääkkeiden jakohuoneessa, jossa keskushermostolääkkeet olivat erillisessä lukitussa lääkekaapissa. Rauhoittavien ja unilääkkeiden käyttö oli vähäistä. Koska hoidettavia oli niin vähän, hoitajat olivat oppineet tuntemaan heidän tapansa ja mieltymyksensä, mikä rauhoitti yksikön ilmapiiriä.

Suun hygienia ja terveys

Hoitaja kertoi, että hampaiden pesu tapahtui iltaisin hoitajan avustamana. Pesut merkitään HOPA: aan. Suuhygienisti käy kerran vuodessa ja tarkastaa asukkaiden suut. Hammaslääkärikäynnit hoidetaan terveyskeskuksessa hoitajan saattamana. Aikoja on saanut tarvittaessa varsin hyvin.

Kuntoutus, ulkoilu ja virkistys

Kunnan fysioterapeutti käy Emil-kodissa tarvittaessa. Yksikössä työskentelee myös kuntohoitajan koulutuksen saanut lähihoitaja kerran viikossa. Hoitajien työote oli kuntouttava. Taasiakodin kuntosalilla käytiin viikoittain kuntoilemassa tai jumpassa.

Kesäaikoina asukkaat voivat ulkoilla päivittäin terassilla ja aidatulla, tasaisella piha-alueella valvotusti. Asukkaat pääsevät kaikkina vuodenaikoina vähintään kerran viikossa halutessaan pidemmälle ulkoilulle esim. Loviisan keskustaan kauppoihin. Tavoitteena on, että asukkaat ulkoilisivat päivittäin. Nytkin kesken tarkastuksen vuoroon tullut hoitaja tuli ulkovaatteet päällä kysymään vastaavalta hoitajalta, kuka asukkaista haluaisi tänään lähteä ulos. Koska oli tuis-kuinen pakkaspäivä, lähtijöitä ei tällä kertaa ollut. Ulkoilut merkitään HOPA: aan.

Henkilökohtainen hygienia

Emil-kodissa on pienehkö sauna, joka lämmitetään vähintään kahdesti viikossa. Suihkutus omissa huoneissa tarpeen mukaan, kuitenkin vähintään kerran viikossa, ja pikkupesut päivittäin.

Asukkaat käyvät joko omatoimisesti wc:ssä tai heidät käytetään wc:ssä useamman kerran päivässä. Vaippojen määrää ei ole rajoitettu ja vaippoja on kaikenlaiseen tarpeeseen. Vaipat ovat asukkaalle maksuttomia.

Ateriat

Ateriat tuodaan Loviisan keskuskeittiöstä Taasiakodin kautta Emil-kotiin lämpölaatikoissa. Aamupuuro tehtiin itse Emil-kodissa. Aamupalaa oli tarjolla kello 10 asti ja yölläkin sai halutessaan yöpalaa.

Esteettömyys

Rakennus ja sen piha-alueet olivat esteettömiä. Opasteet, valaistus, luiskat ja kaiteet todettiin asianmukaisiksi. Asukkaat eivät osaa käyttää hälytyslaitetta ranteessa tai kaulassa, joten ne eivät ole käytössä. Huoneiden ovissa ja eteisessä oli yöllä hälyttimet, jotta yöhoitaja voi palata Taasiakodista takaisin Emil-kodille, jos joku asukas poistuu huoneesta.

Itsemääräämisoikeus ja rajoitustoimenpiteet

Koska valtaosalla asukkaista oli muistisairautta, ulko-ovet ovat lukitut ja niistä pääsee ulos numerokoodin avulla. Myös aidatun pihan portti on lukittu. Tällä hetkellä muita rajoitustoimenpiteitä ei ollut käytössä kuin sängynlaitojen nosto putoamisen ehkäisemiseksi. Asiasta oli sovittu omaisten ja lääkärin kanssa.

Tarkastajat korostivat, että rajoitustoimenpiteitä saa käyttää vain lääkärin päätöksellä ja lääkärin tulee myös seurata, että rajoitteita käytetään vain silloin ja vain niin kauan, kuin se on vält-

tämätöntä. Tämänkin vuoksi lääkärin tulee käydä riittävän usein ja tavata kaikkia asukkaita. Hoitajien tehtävänä on keskustella omaisten tai läheisten kanssa rajoitustoimenpiteistä ja perusteista, joiden vuoksi johonkin rajoitustoimenpiteeseen turvautuminen on välttämätöntä.

Hoito- ja palvelusuunnitelmat, päivittäiskirjaukset

Uuden asukkaan tullessa taloon, omahoitaja täyttää elämänkaarikaavakkeen yhdessä asukkaan ja hänen omaistensa ja läheistensä kanssa. Tämän jälkeen laaditaan HOPA, joka tarkastetaan joko kolmen kuukauden välein tai tarvittaessa. Asukkaan toimintakykyä seurataan RAVA-arvioin, ei RAI-arvioin.

Asukkaan saattohoito

Asukkaan saattohoidosta huolehditaan lääkärin ohjeiden mukaisesti. Kivunlääkityksessä ei ole ollut ongelmia. Lääkəriin ja kotisairaalaan voi olla aina yhteydessä. Henkilökunta on käynyt saattohoitokoulutuksissa. Saattohoidon ajaksi on myös mahdollisuus palkata sijainen, jotta kuoleva ei joutuisi olemaan liikaa yksin. Omaisella on mahdollisuus yöpyä asukkaan huoneessa saattohoitotilanteissa.

HENKILÖKUNTA

Henkilökuntaan kuuluu 6 lähihoitajaa ja 1 hoitoapulainen 50 %:n työajalla. Kuntohoitajan koulutuksen saanut lähihoitaja käy kerran viikossa. Hoitajamitoitus on 0,85. Kaikki ovat naisia. Osastonhoitaja korosti, että vaikka mitoitus kuulostaa suurelta, yksikkö on hyvin haavoittuva esimerkiksi sairauspoissaolojen johdosta, koska on kyse pienestä yksiköstä.

Aamussa ja illassa on yhdestä kahteen henkilöä, mutta yössä vain yksi, joka oman työnsä lisäksi avustaa Taasiakodin yöhoitajaa joka yö. Siksi asukkaiden huoneiden oiviin on laitettu hälyttimet, jotta yöhoitajaa palaa paikalleen Emil-kotiin, jos asukkaat lähtevät huoneistaan. Ottaen huomioon, että hoivakotien välimatka oli noin 200 metriä, järjestely ei ole turvallinen Emil-kodin asukkaiden kannalta, koska tilanne Taasiakodissa saattaa olla sellainen, ettei yöhoitaja voinut sieltä välittömästi poistua.

Jo vuonna 2005 silloinen Lääninhallitus oli kiinnittänyt asiaan huomiota samoin kuin oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio 2007 tehdyllä tarkastuskäynnillään.

Omavalvontasuunnitelma

Omavalvontasuunnitelma oli eteisen hyllyllä. Sen pitäminen ilmoitustaululla oli haastavaa, koska se katosi sieltä usein. Hoitajaa pyydettiin lähettämään yksi kappale tarkastajille tutustuttavaksi. Hoitaja kertoi, että omavalvonta sujui hyvin ja epäasiallista käytöstä ei yksikössä suvaittu.

Paloturvallisuus

Viimeinen palotarkastuspöytäkirja pyydettiin toimittamaan tarkastajille.

Vuoden teema: Yksityisyys

Vastaavan hoitajan mukaan asukkaiden yksityisyys oli Emil-kodissa hoidettu asianmukaisesti. Asukkailla oli omat sisäpuolelta lukittavat asunnot, joihin henkilökunta ei koskaan mennyt ko-puttamatta. Jos asukkaalla oli vieraita tai puoliso käymässä, huoneeseen ei menty. Myöskään

toiset asukkaat eivät menneet toistensa asuntoihin.

TARKASTUSHAVAINNOT:

Tarkastuksella yhteistilat todettiin valoisiksi ja siisteiksi. Yksi asukas pyysi tarkastajat tutustumaan asuntoonsa, joka oli kodikas. Hän myös kertoi hoitajien tekevän työnsä hyvin ja ruuan olevan hyvää.

APULAIISOIKEUSASIAMIEHEN ARVIO JA TOIMENPITEET

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin arvioi tarkastuksen perusteella Loviisan Emil-kotia seuraavasti:

Emil-koti on kodinmainen vanhuspalveluyksikkö, jossa vanhukset saavat hoitajilta hyvää hoivaa ja virkistystä mm. ulkoilun ja kuntoilun muodossa.

Yksikön lääkäripalvelut eivät ole riittäviä, jos lääkärin tai muun terveydenhoidon ammattihenkilön palvelu ei ole tarvittaessa käytettävissä. Yöhoito tulee järjestää siten, ettei muistisairaita vanhuksia jätetä ilman valvontaa.

Pyydän Loviisan perusturvalautakuntaa ilmoittamaan minulle 1.5.2018 mennessä, mihin toimenpiteisiin yllä esittämäni havainnot ovat antaneet aihetta.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Pirkko Äijälä-Roudasmaa
vanhempi oikeusasiamiehensihteeri